

Moravští bratři v Karibské oblasti

Je až neuvěřitelné, do jakých dálek se Moravští bratři vydali! Vše začalo v Kodani, kam se vypravil hrabě Zinzendorf na korunovaci. Odtud přivezl do Herrnhutu černocho Antonína, který jim vyprávěl o hrozných podmínkách, v jakých žijí otroci v Západní Indii (Karibské ostrovy) na ostrově Sv. Tomáše. Povolání k misii na ostrůvky, které byly dánskou kolonií, pocítili dva bratři: šestadvacetiletý Leonhard Dober a o 9 let starší David Nitschmann, pozdější první biskup obnovené jednoty, který před osmi lety emigroval ze Suchdolu. Byli to **průkopníci** v misijní práci. Již před tím bylo asi 20 mladíků vyučováno Zinzendorfem v geografii, jazycích, medicíně a teologii, aby se mohli uplatnit při misii. Po dlouhých diskuzích jestli je pro to vhodná doba je dne 21. 8. 1732 Zinzendorf vyprovodil několik mil ve svém voze, dal jim požehnání a rozloučil se s nimi. Dorazili pěšky do Kodaně a odtud vypluli 8. října na oceán. Dober byl hrnčířem a Nitschmann tesařem. Cestu po moři si museli odpracovat. Na ostrov Sv. Tomáše dorazili 13. 12. 1732. Ostrov měl 50 tabákových plantáží, jednopatrové cihlové domy, továrnu společnosti Danish Company a pevnost, která ostrov chránila před piráty. Plantáže produkovaly cukrovou třtinu, indigo, maniok, proso, sladké brambory, ovoce a různé byliny. O náboženské potřeby dánských kolonistů bylo postaráno. Za neúčast bohoslužeb se dokonce platilo pokutou několika librami tabáku. Ubohých černochoů se však účast v kostele netýkala, křesťanská naděje byla jen pro bílé. Černochoům zbývalo jen čarodějnictví a fetišismus. Nitschmann živil tesařskou prací i Dobera, protože hrnčířská hlína zde nebyla. Když se misionáři seznámili se zdejšími poměry, Nitschmann se v dubnu vrátil do Herrnhutu podat reference. Dober zde zůstal sám. Protože nemohl sehnat práci, guvernér se nad ním slitoval a ustavil jej hospodářským správcem svého domu. Neměl tam však možnost být ve styku s otroky na plantážích, tak se nakonec stal nočním hlídačem.

Na sousedním ostrově Sv. Jana se 13. listopadu 1733 vzbouřili otroci. Rebelie byla potlačena, a 300 otroků raději volilo sebevraždu, než aby se poddali bílým pánům. Situace byla velice napjatá a pro misii nepříznivá a právě v té době v červnu 1734 dorazila **první větší výprava** 18-ti Moravanů (14 mužů a 4 ženy). Měli za sebou hroznou plavbu. Jejich loď byla zahánána bouří do Norska a museli tam přezimovat. Po sedmi měsících dorazili na ostrov Sv. Tomáše ale pluli dál na ostrov Sv. Kříže, kde založili další misii. Zcela nepřipraveni na tamější tropické podnebí, v prvních týdnech a měsících v novém prostředí zemřelo 10 lidí, včetně vůdce výpravy Tobiáše Leupolda. Další 2 lidé z této výpravy zemřeli krátce po dvou letech pobytu. Dober se vrátil do Evropy i s černým sirotkem Carmelem, kterému koupili svobodu. Přes mnohá úmrtí, byla jejich práce velice úspěšná. Kolem Moravanů se shromažďovaly stovky otroků, dychtivě naslouchajících.

Seznam osob účastnících se 1. výpravy na Sv. Kříž r. 1734

1. Schenk Martin (1699-1736) ze Suchdolu †
2. Schenk Anna roz. Schindler (1704-1777) ze Suchdolu
3. Weber Wenzel (1695-1767) z Mankovic
4. Weber Elizabeth roz. Fiedler (1706-1734) ze Suchdolu †
5. Weber David (1678-1734) z Kunína †
6. Weber Dorothea roz. Quitt (1680-1734) †
7. Fiedler Timoteus (1704-1748) ze Suchdolu
8. Fiedler Judith roz. Hans (1706-1734) ze Suchdolu †
9. Leupold Tobias (?-1735) z Mladkova †
10. Nitschmann David „Praděd“ (1676-1758) z Kunína

11. Schindler Matthäus (1694-1771) z Kunína
12. Micksch Matthäus ml. (1706-1734) z Kunína †
13. Oelsner Kaspar (?-1734) †
14. Frank Martin (?-1736) z Mankovic †
15. Weber Georg (1715-1762) z Kunína
16. Böhm Johann (?-1734) z Kunína †
17. Kremser Matthäus (?-1734) z Rozumic †
18. Neisser Christian (?-1734) z Životic u NJ†

† = zemřel na misi v Karibské oblasti

Druhá výprava z Herrnhutu připlula na Sv. Tomáš 28. května 1735. Ještě nic nevěděli o úmrtích předešlé výpravy. Během prvních dvou měsíců pobytu na Sv. Kříži 4 lidé z této výpravy zemřeli, nedlouho poté ještě další 2 lidé. V důsledku nemocí a chorob se v r. 1736 sedm osob vrátilo zpátky do Evropy. Práce byla vedena Friedrichem Martinem. Počátky byly těžké, protože místní reformovaní pastoři neuznávali ordinaci Moravanů a kladli jim všeliké překážky, tak že když dorazil r.1739 hrabě Zinzendorf na vizitaci, našel misionáře ve vězení jako chodící kostry. U guvernéra sjednal nápravu, ale nesnáze pokračovaly. Velká evangelizační shromáždění až 800 otroků vyvolávala nevoli a misie byly přepadávány bílými. Bohoslužby museli konat v lesích a stavět hlídky.

Naše chápání může těžko rozumět celé problematice. Průkopníci v počátcích aby mohli misijně pracovat mezi otroky a nezdržovali je od práce, se dokonce nabízeli, že se nechají prodat jako otroci, jen aby jim mohli duchovně sloužit evangeliem. V pozdějších letech řešili těžké otázky, jak se stavět k polygamii, jak se stavět k případům, kdy byly roztrženy rodiny byli-li rozprodáni její členové a zda se smí otrok znovu oženit, zda smí Jednota vlastnit otroky a používat je k práci, což bylo zcela běžné v té době. Christianizovaní otroci byli přece jen o třídu výš, měli různá privilegia, na rozdíl od ostatních, se kterými se nakládalo jen o něco lépe než se zvířaty.

Jen s obtíží se dá tak obsáhlá historie působení naší Jednoty bratrské vtěsnat do několika stránek. Nakonec jen krátký přehled:

Na ostrovech vznikly stanice - sbory: na Sv. Tomáši Nový Herrnhut 1737, Niesky 1771, na Sv. Kříži Friedensthal 1733, Friedensberg 1771, Na ostrově Sv. Jan začínali r. 1741 a vznikla osada Bethany 1754, Emauzy 1782 a další.

Už r. 1753 měla Jednota bratrská na ostrovech 1000 řádných členů a sloužila asi 4000 černochům, kteří mluvili asi šedesáti dialektami. Při tom se misionáři živili vlastní prací, zejména stavěním mlýnů na mletí cukrové třtiny a zakupovali vlastní zemědělské pozemky.

Misie na dánských ostrovech měla tak dobrou pověst, že byli vyzváni Brity, aby zakládali stanice i na Jamaice, na ostrově Sv. Kits, Tobago, Trinidad a posléze byli pozváni na pevninu.

Samosprávné provincie Jednoty bratrské dnes existují: Západoindická od r.1732, Surinam 1735, Nicaragua 1849, Honduras 1930, Kostarika 1988 a misijní díla: Peru a Francouzská Guyana.

Do muzea Moravských bratří v Suchdole n.O. přijíždí potomci těchto misionářů a s hrdostí ukazují na mapách kde se narodili. I ti jsou duchovními potomky J.A.Komenského, který v našem kraji zaséval ale jiní sklízeli.

Prameny:

Libreto k expozici "Do všech koutů světa"

Hesla Jednoty bratrské 2011

Kubíková, J.: Křesťanská misie v 16. - 18. stol., Pontes pragenses 2002

Křížová, M.: Ideální město v divočině, DAS 2007

Daniel Říčan

Seznam osob účastnících se 2. výpravy na Sv. Kříž r. 1735

1. Berger Anna (1700-1735) z Kunína †
2. Barthel Martin (?-1735) Štramberk? †
3. Kretschmer Gottlieb (?-1736), lékař výpravy, †
4. Freundlich Matthäus (?-1741)
5. Güttner Kaspar (?-1735) z Čakové, vůdce výpravy, †
6. Nitschmann Anna roz. Schneider z Kunína (?-1735) †
7. Gold Hans Georg (1679-1745) ze Suchdolu
8. Gold Katharina roz. Nitschmann (1687-1736) ze Such.
9. Leupold Judith, roz. Schindler (1709-1736) z Kunína
10. Maria Frank roz. Krag (?-1736)
11. Oelsner Elizabeth (?-1735) †

Další misionáři v Západní Indii

Schöneweck Anna (?) roz. Beck (1702-1737)	r. 1737 jela s manželem C. Schöneweckem na Sv. Tomáš; †
Weber Marie Elizabeth roz. Teucher (?-1745)	r. 1738 se vdala za Georga Webera, s nímž působila na Sv. Tomáši; †
Schneider Georg I (1710-?)	misionář na Sv. Tomáši; †
? Schneider Anna roz. Faber (?-1753)	vrátila se do Evropy, kde zemřela
Böhner Verona roz. Demuth (1706-1765)	v letech 1739-65 misionářka na Sv. Tomáši; † (Sv. Jan)
Böhner Johann (1710-?)	od □ 1742 misionář na Sv. Tomáši; † (Sv. Jan)
Meinung Judith roz. Holaschke (1710-1790)	v letech 1746-51 misionářka se svým 2. manželem A. Meinungem v Záp. Indii
Heckenwälder David (1711-1760)	v letech 1759-60 misionář na Sv. Kříži a Sv. Tomáši; † (Břtani □ Sv. Jan)
Böhm Anna roz. Schmidt (1725-1761)	r. 1761 se vdala za D. Böhma k misii na Sv. Tomáši; zemřela cestou v Zeistu (v Holandsku?)
Conrad Melchior (1728-1762)	od □ 1761 misionář na Sv. Kříži; †
Böhm David (?-1762)	□ 1762 j □ jako misionář na Sv. Tomáš; †
Schneider Johann III. (1699-1760)	misionář na Sv. Tomáši
Schneider Pavel II. (1724-1767)	od □ 1762 misionář na Sv. Tomáši; †
Kremser Matheus (1723-1774)	misionář na Sv. Tomáši; † (?)
Kremser Rosina roz. Schulig (1730-1767)	r. 1763 se vdala za M. Kremsera k misii na Sv. Tomáši; †
Schneider Juliana (1727-1773)	svob. sestra, misionářka na Sv. Tomáši od r. 1766; †
Schmidt Melchior (1721-1799)	od r. 1771 misionář v Záp. Indii
Schmidt Rosina roz. Schenk (1739-1779)	od r. 1776 misionářka v Záp. Indii; † (Friedensberg, Sv. Kříž)
Till Jakob (1741-1822)	v letech 1769-81 misionář na Sv. Tomáši
Staintke Marie Elisabeth roz. Ender (1750-1782)	od □ 1773 misionářka na Sv. Kříži; †
Staintke Jakob	v letech 1773-82 misionář na Sv. Kříži (?)
Beck Anna Rosina (1749-1807)	misionářka v Záp. Indii
Beck David	misionář v Záp. Indii

Beutel Elisabeth
Neisser Daniel (1765-1817)

misionářka na Sv. Tomáši; †
od r. 1815 misionář v Záp. Indii; † (Fidinstal,
Sv. Kříž)